

МІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра психології і туризму
КУРСОВА РОБОТА з
загальної психології

на тему: «Теоретичні засади та практичні аспекти застосування проєктивних психодіагностичних методик (на прикладі методики «Малюнок неіснуючої тварини»).»

Студента II курсу

групи ПС 02-21

факультету туризму, бізнесу і
психології

Спеціальності 053 Психологія
Кагарлицького Іллі Тарасовича

Науковий керівник: к.

психол. н., доцент

Вербицька Л.Ф.

кафедра психології і туризму

Національна шкала: _____

Кількість балів: _____ Оцінка ЄКТС: _____

Члени комісії:

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

КИЇВ – 2023

ПЛАН

ВСТУП.....
.....
.....4

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЕКТИВНИХ ПСИХОДІАГНОСТИЧНИХ МЕТОДИК.....
.....7

1.1. Сучасні уявлення про проєктивні психодіагностичні методики.....
.....7

1.2. Аспекти здійснення психодіагностики за допомогою проєктивних методик.....
.....9

1.3. Загальні особливості та методологія тесту «Неіснуюча тварина».....
.....11

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ХАРАКТЕРИСТИК ОСОБИСТОСТІ

ДОСЛІДЖУВАЛЬНИХ	13
2.1. Характеристика проєктивної методики «Малюнок неіснуючої тварини».....	13
2.2. Характеристика додаткової методики.....	15
2.3. Процедура і вибірка дослідження.....	17
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСОБИСТОСТІ	19
3.1. Інтерпретація результатів методики «Малюнок неіснуючої тварини» та методики «Басса-Дарки».....	19
3.2. Практичні рекомендації застосування проєктивної методики «Малюнок неіснуючої тварини».....	24
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	31

СПИСОК

ВИКОРИСТАНИХ

ДЖЕРЕЛ.....

.....

.....33

ДОДАТКИ.....

.....

.....35

ВСТУП

Проективні психодіагностичні методики є ефективним інструментом дослідження людської психіки. Однією з найбільш популярних проективних методик є методика «Малюнок неіснуючої тварини». Ця методика дає можливість вивчити різні аспекти особистості, такі як емоційний стан, інтелектуальні здібності, творчий потенціал та інші.

Дослідження проективних психодіагностичних методик, зокрема методики «Малюнок неіснуючої тварини», є актуальним з кількох причин.

По-перше, ці методики є важливим інструментом для психологів у процесі діагностики особистості та виявлення її особливостей. Вони дозволяють отримати неявну інформацію про людину, яка не може бути отримана за допомогою інших методів діагностики.

По-друге, застосування проективних методик в практиці діагностики має великий практичний потенціал, оскільки вони можуть бути використані у різних сферах, включаючи психотерапію, вибір професії, вивчення дитячої психіки тощо.

По-третє, оскільки проективні методики не є стандартизованими, а їхні результати можуть бути інтерпретовані по-різному, необхідно проводити більше досліджень, щоб зрозуміти, як саме ці методики можуть бути використані з максимальною ефективністю.

Отже, актуальність дослідження проективних психодіагностичних методик, зокрема методики «Малюнок неіснуючої тварини», полягає в тому, що вони можуть допомогти психологам краще зрозуміти особистість людини та її особливості, а також визначити напрямки подальшої роботи з нею.

Тему проективних психодіагностичних методик та методики «Малюнок неіснуючої тварини» досліджували такі науковці як Карніч Р., Максименко С. Д., Коваленко О. О., Холодний Ю. В., Лисенко Т. Є., Дьяченко В. І., Кобернік І. С., Яковлева, Е. В. Ці науковці проводили дослідження з різних аспектів використання проективних методик, зокрема методики «Малюнок неіснуючої

тварини», у психологічній діагностиці. Вони досліджували як теоретичні аспекти методики, так і її практичну застосовність. Дані дослідження дають можливість поглибленого розуміння процесів, які відбуваються в межах особистості під час застосування проєктивних методик.

Мета даної курсової роботи полягає в ознайомленні з теоретичними засадами та практичними аспектами застосування проєктивних психодіагностичних методик, зокрема методики «Малюнок неіснуючої тварини». У процесі вивчення методики будуть досліджені її основні принципи та техніки застосування, а також проведено аналіз результатів дослідження, який дозволить отримати поглиблене розуміння психологічних процесів, що відбуваються в межах особистості.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконання наступних **завдань**:

- проаналізувати сучасні уявлення про проєктивні психодіагностичні методики
- визначити аспекти здійснення психодіагностики за допомогою проєктивних методик
- розглянути загальні особливості та методологію тесту «Неіснуюча тварина»
- дати характеристику проєктивної методики «Малюнок неіснуючої тварини»
- провести дослідження характеристики особистості за методикою «Малюнок неіснуючої тварини» та методикою «Басса-Дарки»
- дати практичні рекомендації застосування проєктивної методики «Малюнок неіснуючої тварини»

Об'єктом дослідження є проєктивні психодіагностичні методики в загальному розумінні, а **предметом дослідження** є методика «Малюнок неіснуючої тварини» як одна з таких методик.

Наукова новизна даної роботи полягає у вивченні теоретичних засад та практичних аспектів застосування методики «Малюнок неіснуючої тварини» як проєктивної психодіагностичної методики.

Отримані результати можуть бути корисні для практикуючих психологів, студентів та викладачів психології, а також для тих, хто має інтерес до проєктивних психодіагностичних методик та їх застосування в практиці.

У даній роботі використовувалися різноманітні **методи дослідження**, щоб детально проаналізувати теоретичні засади та практичні аспекти застосування методики «Малюнок неіснуючої тварини». Це аналіз наукової літератури, експертне опитування, статистичний аналіз, інтерв'ю.

Кожен з цих методів дослідження має свої переваги та недоліки та доповнює один одного для отримання повної та точної інформації щодо теоретичних засад та практичних аспектів застосування методики «Малюнок неіснуючої тварини».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЕКТИВНИХ ПСИХОДІАГНОСТИЧНИХ МЕТОДИК

1.1. Сучасні уявлення про проективні психодіагностичні методики

Проективні психодіагностичні методики використовуються для вивчення особистості та її внутрішніх конфліктів. Ці методики передбачають використання різноманітних стимулів (наприклад, картинок, розповідей, асоціацій), що дають можливість проаналізувати неявні думки, почуття та бажання людини.

Сучасні уявлення про проективні психодіагностичні методики засновані на теорії психоаналізу та глибинної психології. Вони підкреслюють важливість розуміння несвідомого, яке є ключем до розуміння поведінки та психологічних проблем людини.

Зокрема, зараз увагу приділяють таким методикам:

1. Тематичний аперцептивний тест (ТАТ) - полягає у презентації картинок, що містять неоднозначні ситуації, та запитання про те, що на них зображено. Вважається, що реакції людини на ці картинки дають можливість дослідити її мотивації, потреби та внутрішні конфлікти.

2. Рисунок людини в дошку (РЛД) - методика, що полягає у просуванні клієнту зобразити на дошці людину. Аналізуються характеристики фігури та її деталей, що дає можливість дізнатися про ставлення людини до себе та інших людей.

3. Методика родинних настанов (МРН) - використовується для дослідження сімейних взаємин та сімейних конфліктів. Клієнтам пропонується зобразити членів сім'ї та їх стосунки один до одного.

4. Різноманітні проективні тести, що базуються на асоціаціях та словесних асоціаціях (наприклад, тест Роршаха, тест Вордена і т.д.). Ці тести

дають можливість проаналізувати як свідомі, так і несвідомі процеси в мисленні та поведінці людини.

Сучасні уявлення про проєктивні психодіагностичні методики також відзначають важливість інтерпретації результатів цих тестів з урахуванням контексту та індивідуальних особливостей кожної людини. Також було виявлено, що застосування цих методик повинно здійснюватися лише кваліфікованими фахівцями з належною підготовкою та досвідом у цій галузі.

Загалом, проєктивні психодіагностичні методики є важливим інструментом для дослідження особистості та внутрішніх конфліктів, але вони повинні використовуватися з урахуванням їхніх обмежень та з врахуванням індивідуальних особливостей кожної людини.

Також важливо враховувати, що результати проєктивних тестів не є 100% точними і можуть бути спотворені факторами, такими як стан емоційної напруги, стан здоров'я та інші зовнішні чинники. Тому, якщо під час тестування виникають сумніви, то можуть застосовуватися додаткові методи діагностики та аналізу результатів.

Незважаючи на обмеження та критику, проєктивні психодіагностичні методики є важливим інструментом для дослідження психічного стану та особистісних особливостей людини. Вони можуть допомогти психологам, психіатрам та іншим фахівцям у розумінні поведінки та емоцій клієнтів, які звертаються за допомогою.

Отже, сучасні уявлення про проєктивні психодіагностичні методики відзначають їхню важливість у дослідженні психічного стану та особистісних особливостей людини. Вони дають можливість проаналізувати як свідомі, так і несвідомі процеси в мисленні та поведінці людини. Проте, варто пам'ятати, що результати проєктивних тестів не є 100% точними, а їхнє застосування повинно здійснюватися лише кваліфікованими фахівцями з належною підготовкою та досвідом у цій галузі. В цілому, проєктивні психодіагностичні методики можуть допомогти фахівцям у розумінні та аналізі поведінки та

емоцій клієнтів, але вони повинні використовуватися з урахуванням їхніх обмежень та з врахуванням індивідуальних особливостей кожної людини.

1.2. Аспекти здійснення психодіагностики за допомогою проєктивних методик

Психодіагностика за допомогою проєктивних методик базується на ідеї, що людина може проявляти свої психічні процеси і стани через неявні, непрямі способи, наприклад, через малюнки, історії, асоціації тощо. Основними аспектами здійснення психодіагностики за допомогою проєктивних методик є:

1. Вибір методики: психолог повинен вибрати проєктивну методику, яка найкраще підходить для вирішення конкретної проблеми чи запитання. Наприклад, методика Роршаха може бути корисною для вивчення особистості, тоді як ТЕМАТ може бути корисною для вивчення психічного стану людини.

2. Підготовка: психолог повинен ретельно підготуватися до проведення проєктивної методики. Він повинен бути знайомий з методикою, її складовими та інструкціями. Також важливо відкрито спілкуватися з клієнтом та пояснити йому, що його очікує під час тестування.

3. Здійснення тестування: психолог повинен відслідковувати реакції та прояви клієнта під час тестування. Важливо вести записи та зберігати всі матеріали, що були зібрані під час тестування.

4. Аналіз результатів: психолог повинен провести аналіз результатів тестування. Важливо враховувати не тільки явні прояви клієнта, але й його неявні сприйняття, асоціації та інші складові, які можуть бути зрозумілими тільки під час проєктивного тестування.

5. Формулювання висновків та рекомендацій: на основі аналізу результатів тестування, психолог повинен сформулювати висновки та рекомендації. Це може бути рекомендації щодо подальшої психотерапії,

консультації з лікарем, настанови на саморозвиток та інші рекомендації, які допоможуть клієнту покращити своє психічне здоров'я та якість життя.

б. Етичні аспекти: під час здійснення проєктивних методик важливо дотримуватися етичних норм та стандартів. Психолог повинен забезпечити конфіденційність результатів тестування, дотримуватися принципів інформованої згоди та поваги до прав та гідності клієнта.

Отже, психодіагностика за допомогою проєктивних методик може бути корисним інструментом для вивчення психіки людини. Важливо дотримуватися всіх аспектів здійснення таких методик, від вибору методики до формулювання висновків та рекомендацій, а також дотримуватися етичних принципів.

Отже, проєктивні методики психодіагностики є важливим інструментом для вивчення психіки людини. Ці методики можуть допомогти психологам зрозуміти, які особистісні риси та емоції панують у клієнта, які їх мотивації, вподобання та страхи. Також вони можуть допомогти виявити та проаналізувати складні психологічні проблеми, які можуть бути складними для самостійного опису клієнтом.

Однак, при застосуванні проєктивних методик необхідно дотримуватися всіх аспектів здійснення таких методик, від вибору методики до формулювання висновків та рекомендацій, а також дотримуватися етичних принципів. Безпосередня участь психолога в процесі проєктивної методики, його досвід та відповідальність, є важливими чинниками успішного застосування цих методик.

Таким чином, проєктивні методики психодіагностики можуть бути дуже корисними інструментами для розуміння та дослідження психіки людини, проте їх застосування повинно дотримуватися всіх аспектів та принципів для досягнення максимально точних та надійних результатів.

1.3. Загальні особливості та методологія тесту «Неіснуюча тварина»

Тест "Неіснуюча тварина" (The Animal Inexistence Test) є однією з проєктивних методик, яка використовується в психології для дослідження особистісних особливостей та ставлення до проблем в житті. Цей тест був розроблений італійським психологом Джузеппе Мусітеллі у 1983 році.

Загальна ідея тесту полягає у тому, що клієнт має створити вигадану тварину, яка не існує в реальному житті, а потім описати її. Таким чином, клієнт проєктує свої внутрішні стани та емоції на вигадану тварину, що дозволяє психологу отримати інформацію про його/її особистість та ставлення до певних проблем.

Методика тесту складається з двох етапів. Перший етап - це створення вигаданої тварини, для чого клієнту пропонується певний набір картинок з фрагментами різних тварин, з яких клієнт обирає ті, що найбільше відповідають його вигаданій тварині. Після цього, на другому етапі клієнту пропонується описати його вигадану тварину, відповідаючи на питання щодо її зовнішності, поведінки та характеру.

Однією з особливостей тесту є те, що клієнту пропонується створити вигадану тварину, яка не існує в реальному житті, що дозволяє йому більш вільно висловлюватися та проєктувати свої внутрішні стани та емоції на тварину. Крім того, тест має певну стандартизацію, що дозволяє проводити порівняльний аналіз результатів.

Методика тестування є простою у застосуванні та може використовуватися як з дітьми, так і з дорослими. Особливо корисним є той факт, що тест дозволяє отримати інформацію про психічний стан клієнта без прямого запитування, що може допомогти уникнути обману або зміни поведінки клієнта.

Інтерпретація результатів тестування "Неіснуючої тварини" є складним процесом, який вимагає високої кваліфікації психолога та знань у галузі проєктивної діагностики. При оцінці результатів тестування психолог звертає

увагу на такі параметри, як зовнішність тварини, її поведінку, характер, особливості стосунків з оточуючими тваринами, її ставлення до небезпеки, ступінь сили та активності.

Узагальнюючи, тест "Неіснуюча тварина" є ефективним інструментом психодіагностики, який дозволяє отримати важливу інформацію про особистість та ставлення клієнта до певних проблем. Однак, для досягнення найкращих результатів, тестування має проводитися кваліфікованим психологом, який має достатні знання і досвід в проєктивній діагностиці.

Важливо також пам'ятати, що результати тестування "Неіснуюча тварина" не є абсолютно точними і не можуть служити єдиним критерієм для встановлення діагнозу або прийняття важливих рішень. Їх потрібно аналізувати у контексті інших методів психодіагностики та взаємодії з клієнтом.

Нарешті, варто зазначити, що методика тестування "Неіснуюча тварина" не є безпечною для всіх людей, особливо для тих, хто має певні фобії або почуття страху від тварин. Психолог повинен враховувати ці обставини та відповідально підходити до вибору методів психодіагностики в кожному конкретному випадку.

Отже, методика тестування "Неіснуюча тварина" є корисним інструментом психодіагностики, який дозволяє отримати важливу інформацію про особистість та ставлення клієнта до певних проблем. Однак, успішність тестування залежить від кваліфікації психолога та врахування специфіки кожного конкретного випадку.

Отже, тест "Неіснуюча тварина" є однією зі зручних та ефективних методик психодіагностики, яка дозволяє отримати інформацію про характер особистості, внутрішні стани та ставлення до певних проблем. Завдяки своїй нестандартності та неочікуваності, цей тест може допомогти психологу отримати неформальну інформацію про клієнта, яка не міститься в стандартних методиках психодіагностики.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ХАРАКТЕРИСТИК ОСОБИСТОСТІ ДОСЛІДЖУВАЛЬНИХ

2.1. Характеристика проєктивної методики «Малюнок неіснуючої тварини»

Проєктивна методика "Малюнок неіснуючої тварини" має кілька етапів, які дозволяють провести її належним чином. Основні етапи проведення методики такі:

Пояснення методики: Дослідник пояснює учасникові, що потрібно намалювати уявну тварину, яка не існує в реальному світі.

Намалювання малюнка: Учасникам пропонується намалювати тварину, використовуючи аркуш паперу і олівець або інші малювальні матеріали. Доцільно надати дослідникові достатньо часу на цей етап.

Пояснення малюнка: Дослідник попросить учасника пояснити свій малюнок, описати його особливості та характеристики, такі як розмір, форму, колір, деталі і т.д.

Аналіз малюнка: Дослідник аналізує малюнок і звертає увагу на різні його аспекти, такі як форма, розмір, кольори, деталі, виразність і т.д. Він може також використовувати додаткові запитання для отримання більш детальної інформації про малюнок та особистість учасника.

Інтерпретація результатів: Дослідник робить висновки про особистість учасника на основі аналізу малюнка і отриманої інформації. Важливо зазначити, що інтерпретація повинна проводитися професіоналом з належною кваліфікацією.

Обговорення результатів: Дослідник обговорює результати з учасником і надає можливість йому висловити свої думки та запитання щодо отриманої інформації.

Заклучення: Дослідник робить висновки про особистість учасника на основі проведеної методики та обговорення результатів інтерв'ю. Вони можуть бути включені до загальної звітності про дослідження.

Збереження конфіденційності: Важливо дотримуватися принципу конфіденційності та зберігати інформацію про учасників дослідження в таємниці. Це забезпечить довіру і сприятиме проведенню подальших досліджень з іншими учасниками.

Подальші дії: На основі результатів дослідження можуть бути запропоновані подальші дії, такі як психологічна консультація або психотерапія.

Проведення методики "Малюнок неіснуючої тварини" дозволяє отримати важливу інформацію про особистість учасника, його переживання, потреби, ставлення до світу. Однак важливо дотримуватися етичних принципів і забезпечувати конфіденційність отриманої інформації.

Методика "Неіснуюча тварина" є проєктивним тестом, який використовують у психології для вивчення особистості. Цей тест дозволяє дослідити особливості мислення, уяви та емоційної сфери учасника.

Основна ідея тесту полягає в тому, що учасникам пропонують намалювати тварину, якої не існує в природі, і розповісти про неї. Учасник може намалювати будь-яку тварину, яку він вважає за потрібне, і надати їй будь-які характеристики, такі як розмір, форму, поведінку та інше.

Після намалювання тварини дослідник запитує учасника, що він може сказати про свою тварину, які характеристики він їй приписує, як вона поводить, які має властивості та інше. Питання дослідника допомагають отримати більше інформації про переживання та емоційний стан учасника.

Методика "Неіснуюча тварина" складна і вимагає від дослідника певної кваліфікації та досвіду в роботі з психологічними методиками. Для проведення тесту необхідно мати спеціальну підготовку і розуміння процесів, які відбуваються в розумі учасника.

Окрім того, важливо дотримуватися етичних принципів і забезпечувати конфіденційність отриманої інформації. Всі дані, отримані в результаті тестування, повинні бути збережені в таємниці та використовуватися лише з дозволу учасника.

Перед проведенням тестування дослідник повинен ретельно підготувати учасника та забезпечити сприятливу атмосферу. Учасник повинен відчувати впевненість, що його інформація буде збережена в таємниці, і не бути змушеним до нічого. Дослідник також повинен вміти створити довірливу атмосферу, щоб учасник міг розкритися.

Після проведення тестування, дослідник може звернутися до учасника з додатковими запитаннями та уточненнями, щоб зрозуміти більше про тварину, яку він намалював. Наприклад, він може запитати, чому учасник вибрав саме таку форму тварини, чому вона має ті чи інші характеристики, як вона поводиться, які її вміння та недоліки.

У деяких випадках, дослідник може також пропонувати учаснику виконати інші завдання або методики, щоб доповнити отриману інформацію.

Підсумовуючи, методика "Неіснуюча тварина" є ефективним засобом для дослідження психіки людини та її емоційного стану. Вона може бути корисною для кваліфікованого психолога для отримання додаткової інформації про особистість учасника, його потреби та мотивацію, що допоможе в подальшій роботі з ним.

2.2. Характеристика додаткової методики

Один з найбільш відомих і широко використовуваних методів для діагностики агресивності та ворожості є опитувальник Басса-Дарки, який був вперше опублікований у 1957 році. Цей тест складається з 75 тверджень, на які опитуваний має відповісти, погоджуючись чи ні. Результати тесту оброблюються кількісно, що дозволяє визначити загальний індекс

агресивності та ворожості, а також визначити найбільш можливі форми прояву ворожих реакцій.

Опитувальник Басса-Дарки (див. Додаток А) використовується для діагностики агресивності та ворожості у підліткового та юнацького віку. Кожне твердження тесту відноситься до одного з восьми індексів форм агресивних або ворожих реакцій, таких як фізична агресія, непряма агресія, схильність до роздратування, негативізм, образа, підозрілість, вербальна агресія та почуття провини.

Кожне твердження відноситься до одного з восьми так званих індексів форм агресивних або ворожих реакцій:

1. Фізична агресія (напад) відноситься до використання фізичної сили проти іншої особи.

2. Непряма агресія може бути здійснена через злісні плітки, жарти, або з'явитися без конкретної мети, наприклад, у випадку спалаху люті, який може проявитися у формі биття кулаками по столу тощо.

3. Схильність до роздратування відноситься до готовності прояву запальності, різкості та брутальності при найменшому збудженні.

4. Негативізм є формою опозиційної поведінки, яка може проявлятися від пасивного опору до активної боротьби проти традицій або законів та спрямована проти авторитетів або керівництва.

5. Образа відноситься до заздрості та ненависті до оточуючих, які виникають з почуття гіркоти та гніву на увесь світ за дійсні або уявні страждання.

6. Підозрілість є недовірою та обережністю стосовно людей, яка базується на переконанні, що оточуючі мають намір заподіяти шкоду.

7. Вербальна агресія передбачає вираження негативних почуттів через форму (сварка, лемент тощо) та зміст словесних погроз (прокльони тощо).

8. Почуття провини відносяться до переконання обстежуваної особи в тому, що вона є поганою людиною, та наявності у неї каяття совісті.

Учні часто проявляють примітивну форму агресії відповідно на життєві ситуації. Вони можуть бути дуже підозрілі та не довіряти своїм одноліткам, що може призвести до нападу. Це також виявляється в їхній мові, де вони використовують багато поганих слів. Отже, важливо звернути увагу на особистісні характеристики підлітків, які можуть сприяти агресивному поведінці. Профілактика агресії повинна включати роботу з особистістю в цілому, зокрема з розвитком самосвідомості та впевненості в собі.

2.3. Процедура і вибірка дослідження

Наголошуючи на провідній ролі соціального способу життя людини, не можна ігнорувати її біологічну природу, яка є необхідною складовою життя. Отже, наш дослідження ґрунтується на підході, згідно з яким агресія людини залежить від внутрішніх умов, які опосередковуються зовнішніми соціальними впливами.

Таким чином, метою нашого констатуючого експерименту було вивчити соціальні та індивідуально-особистісні особливості, що є корелятами проявів агресії у підлітків, та визначити шляхи зменшення цього явища.

Для досягнення цієї мети ми розробили поетапний план дослідження. Першим завданням було відбір та апробація психодіагностичного апарату, який був адекватний нашій меті. Другий етап полягав у вивченні прояву агресії серед підлітків. На третьому етапі ми досліджували комплекс соціальних та індивідуально-психологічних детермінантів, які впливають на прояв агресії у підлітків та їх взаємозв'язок з різними рівнями прояву агресії.

В дослідженні взяли участь 60 осіб підліткового віку. На другому та третьому етапах аналізу отриманих даних було виявлено соціально-психологічні чинники, що призводять до проявів агресії у підлітковому віці. Оскільки агресивна поведінка є небезпечною для суспільства, вибір адекватного методу діагностики стає важливим питанням. Використання методів, які завдають шкоди іншим людям, є неприпустимим. Тому до

методів, які використовуються для виявлення агресії у підлітків, входять анкети, проєктивні методи, спостереження, бесіди, опитувальники, аналіз продуктів діяльності тощо. У нашому дослідженні ми використовували комплекс психодіагностичних заходів, зокрема опитувальник Басса-Даркі для вивчення форм агресивних реакцій особистості [2] та проєктивну методику М.З.Друкаревича "Неіснуюча тварина" [5, с. 185-190].

Участь у дослідженні взяли учні, які брали участь у онлайн опитуванні з використанням Google-платформи. Учасникам було надіслано анкети з твердженнями, а також надано інструкцію з проходження тесту А. Басса та А. Даркі (адаптація А.К. Осницького).

Інструкція полягає у тому, що після ознайомлення з 75 твердженнями, необхідно визначити, наскільки вони відповідають стилю життя та поведінці учасника опитування, за допомогою відповідей: «так», «можливо, так», «можливо, ні», «ні». Методика "Неіснуюча тварина" М.З.Друкаревича, заснована на інтерпретації малюнку неіснуючої тварини та її назви, дозволяє виявити індивідуально-особистісні та соціальні особливості агресивних проявів підлітків.

У дослідженні агресії, використання опитувальника потребує уваги до феномену соціальної бажаності, який може впливати на результати дослідження. Доведено, що цей вплив є малим, оскільки ретестова надійність тесту Басса-Даркі після повторного дослідження через місяць була висока ($r_t = 0,85$, $p \leq 0,01$) з використанням рангового кореляційного аналізу Спірмена [5].

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСОБИСТОСТІ

3.1. Інтерпретація результатів методики «Малюнок неіснуючої тварини» та методики «Басса-Дарки»

Тест "Неіснуюча тварина" є одним із проєктивних тестів, які дозволяють виявити певні аспекти психіки людини через її малюнок. Цей тест не є повністю відображенням складної психіки особи, але може розкрити деякі прояви її особистості. Щоб отримати повну картину, рекомендується використовувати його в поєднанні з іншими тестами та методиками.

Інструкція полягає у створенні малюнка неіснуючої тварини шляхом вільного прояву фантазії та інтуїції. Для цього потрібно розслабитись, дозволити руці малювати самостійно та надати творінню вільний хід. Рекомендується використовувати окремий аркуш матового паперу та олівець середньої м'якості. Після створення малюнка необхідно надати тварині неіснуюче ім'я.

Інтерпретація

Розміщення малюнка. У нормі малюнок повинен бути розміщений по центру аркуша, який знаходиться у вертикальному положенні. Якщо малюнок знаходиться ближче до верхнього краю (і чим ближче, тим вище якість), це може свідчити про високу самооцінку, незадоволеність своїм статусом в суспільстві, недостатнє визнання оточуючими та бажання самовираження. З іншого боку, якщо малюнок знаходиться внизу, це може вказувати на невпевненість в собі, низьку самооцінку, пригніченість, нерішучість, незацікавленість у своєму місці в суспільстві та відсутність бажання самостверджуватися в соціумі.

Інтерпретація деталей малюнка. При аналізі окремих деталей малюнка загальна якість може бути виявлена більш яскраво, якщо ці деталі були

відображені докладніше, якщо їх більше, ніж інших деталей, або якщо вони зображені в більших розмірах. Якщо певної деталі немає на малюнку, вона зображена менш яскраво або її розмір менше, то ця якість може бути відсутня або виявлятися слабо.

Положення голови (або її замінюючої деталі) на малюнку може дати інформацію про психологічні особливості людини, яка його намалювала. Якщо голова повернута вправо, це може свідчити про прагнення до дії та активної реалізації планів. Якщо ж голова повернута вліво, то це може свідчити про нерішучість та страх перед активними діями. Якщо зображення зроблено "анфас", тобто "дивиться" на глядача, це може свідчити про егоцентризм та перебільшену увагу до власного "я" та своїх проблем.

Також окремі деталі голови, що відповідають за органи чуття, можуть підкреслювати певні риси характеру людини, наприклад, великі очі можуть вказувати на емоційність та чутливість.

Вуха - інформаційна зацікавленість щодо власної особистості відображається через вуха, оскільки людина в основному орієнтується на думки та оцінки оточуючих під час оцінки себе.

Рот може передавати різні сигнали: відкритий рот в поєднанні з балакучістю, наявність губ та їх чуттєвість, відкритий рот без промальовування язика та губ можуть вказувати на легкість виникнення недовіри та страху, а рот з зубами - на словесну агресивність. Закритий рот круглої форми може вказувати на боязкість та тривожність.

Очі можуть передавати символіку переживання страху, що часто не усвідомлюється людиною, через різке промальовування райдужки та нахил олівця при малюванні очей. Якщо зображені віії, це може вказувати на демонстративність, бажання бути в центрі уваги та нахил до працювання на публіку. У чоловіків це може бути проявом жіночих рис у характері.

Надмірно великий розмір голови може свідчити про те, що людина приділяє значну увагу інтелектуальному розвитку, високій ерудиції як у власній особі, так і у інших людей.

Якщо рот зображений з гострими кутами, то це може вказувати на агресивний характер. Якщо до цього додаються роги, щетина та панцир, то це може означати, що агресія має захисний характер. У разі, якщо до цього додаються нігті, голки та інші знаряддя нападу, то це може вказувати на спонтанний наступальний характер агресії.

Наявність гриви, шерсті та підбору зачіски на малюнку можуть вказувати на чутливість, бажання підкреслити свою стать та орієнтацію на свою сексуальну роль. Якщо на малюнку присутні деталі, що стосуються статевих ознак, такі як вим'я та груди, особливо при людиноподібній фігурі, це може свідчити про розвинену сексуальність або навіть фіксацію на проблемах сексу. Іноді людина не зображує ці деталі через етичні норми пристойності-непристойності. Якщо ви не впевнені, чи хотіла людина зобразити ці деталі, можна запитати її думку з цього питання.

Наявність пір'я на малюнку може вказувати на бажання самовиправдання та демонстративності.

Опорна частина тіла тварини, така як ноги чи лапи, є важливим елементом малюнка, який може вказувати на характер думок та рішень людини. Масивність цієї частини тіла вказує на обдуманість та раціональність у висновках, а слабка вираженість або відсутність опорної частини свідчать про легковажність та імпульсивність у прийнятті рішень. Характер з'єднання ніг з корпусом може свідчити про наявність контролю над думками та рішеннями. Однотипність форми ніг чи лап може вказувати на стандартність думок, а різноманітність - на творчий підхід та нестандартність рішень.

Частини, які виступають з фігури, можуть бути функціональними або прикрашати тварину (наприклад, крила, додаткові ноги, щупальця, деталі панцира). Ці деталі свідчать про прагнення до охоплення різних галузей людської діяльності, впевненість у собі, допитливість, бажання брати участь у якомога більшому числі справ інших людей та про завоювання собі місця під сонцем. Однак вони можуть також свідчити про нерозбірливий вчинок оточуючих.

Деталі, що прикрашають фігуру тварини (бантики, завиті кучері, квіточки, парасольки), вказують на демонстративність і бажання привернути увагу оточуючих, а також на манірність.

Хвости можуть вказувати на те, як тварина ставиться до своїх вчинків, рішень, думок та словесної продукції. Напрямок хвоста може виражати позитивне або негативне забарвлення цього ставлення: хвіст вгору - позитивні емоції, впевненість; хвіст вниз - негативні емоції, незадоволеність, сумніви, жалкування або розкаяння. Також важливим може бути напрямок повороту хвоста: вправо - оцінка своїх дій та поведінки, а вліво - ставлення до своїх думок, рішень, втрачених можливостей та нерішучості.

Контур фігури. Оцінюється наявність або відсутність виступів (шипів, панцирів, голок), чіткість контуру, наявність плям і тіней. Багато гострих кутів на малюнку можуть свідчити про агресивність. Затемнення або перетинання контуру - прояв страху та тривоги. Наявність щитів, заслонів або подвоєння контуру може свідчити про підозрілість та побоювання.

Недбалість, неакуратність та стереотипність ліній можуть вказувати на відповідні риси характеру людини. Наявність виправлень та перерисовок може свідчити про те, що людина не приймає себе такою, якою вона є.

Загальний стан. Оцінюється за кількістю деталей на малюнку - чи зображена тільки необхідна кількість для утворення уявлення про неіснуючу тварину (голова, тіло, кінцівки; або тіло, хвіст, крила), чи наявні багато складних додаткових деталей. Чим більше складових елементів, тим вище рівень енергії. Якщо мало елементів, тільки необхідні, - це може свідчити про відсутність енергії, втому, можливе хронічне захворювання. Характер лінії також може свідчити про стан - слабка, павутиноподібна лінія може означати відсутність енергії. Жирна лінія з натиском може свідчити про тривогу, особливо, якщо це різко продавлені лінії, видимі навіть на зворотному боці листа - це може означати різку тривогу. Важливо звернути увагу на те, яку деталь намальовано - це допоможе зрозуміти, що може бути причиною тривоги.

Загальна оцінка тварини. Розглядається оцінка тварини, яка може бути розподілена на кілька категорій: загрожуючі, боязкі та нейтральні. Крім того, тварина може бути уособленням людини та відображати її ставлення до самої себе, її уявлення про своє місце в світі, її значущість та інші характеристики. Також важливо зазначити, що тварина може бути подібна до різних тварин, залежно від характеру людини.

Тварини, які намальовані з поставою на дві лапи, з одягом, а також з мордами, що нагадують обличчя людини, та з ногами, які нагадують руки, свідчать про емоційну незрілість та дитячість у характері та поведінці людини, яка таку тварину створює. Це може бути пов'язано з бажанням "олюднити" тварину та показати її більш близькою до людини, але такі зображення вказують на нестійкість емоцій та поведінки.

Подібність до алегоричного значення тварин та їх характерів у казках та притчах спостерігається в механізмі виявлення агресивності через кількість та характер кутів на малюнку, а також наявність прямих знарядь агресії, таких як кігті, зуби чи дзьоби.

Якщо контур фігури малюнка має форму близьку до кола (зокрема, якщо воно не заповнене чимось конкретним), це може вказувати на те, що людина має схильність до замкненості, схованості від оточуючих, нехотіння відкриватися і розкривати свій внутрішній світ. Такі малюнки можуть мало давати даних для аналізу.

Якщо на малюнку зображені механічні деталі, що вбудовані у тіло тварини (такі як гусениці танка, пропелер, електрична лампа замість очей, антени), це може свідчити про наявність у людини шизоїдної складової характеру. Щоб отримати більш детальну інформацію про цю особливість, необхідно провести дослідження акцентуацій характеру за відповідними методиками.

Кількість елементів, що поєднані у фігурі, є ознакою творчих можливостей: чим більше елементів, тим більша креативність. На відміну від банальних варіантів, де зображена існуюча істота з доданою деталлю,

творчість виявляється в створенні фігури, яка складається з багатьох елементів, притаманних різним істотам.

Додамо, що назва може відображати також і характер створення. Наприклад, якщо назва містить у собі слова, які свідчать про швидкість, напруження, динамічність, то це може означати, що автор був в стані емоційного збудження під час створення фігури, або що він хотів відобразити в фігурі рух, напругу. Назва також може відображати настрій автора під час створення фігури (наприклад, "Сумна собака", "Веселий заєць").

Спостерігаються іронічно-гумористичні назви ("риночурка", "пузиренд" і т. п.) – це відповідає іронічно-поблажливому ставленню до оточуючих. Про інфантильність, дитячість свідчать назви, що мають елементи, які повторюються ("тру-тру", "лю-лю", "кус-кус" і т. ін.). Схильність до фантазування виявляється звичайно подовженими назвами ("аберосинотиклирон", "гулобарниклета-миєшиния" тощо).

3.2. Практичні рекомендації застосування проективної методики «Малюнок неіснуючої тварини»

Під час проведеного тестування за опитувальником Басса-Даркі були отримані дані про особливості прояву агресії серед підлітків, які можна знайти у таблиці 2.1. Важливу роль у формуванні агресивної поведінки відіграють особистісні характеристики, такі як підвищений рівень психопатизації, нестійкість емоційного стану та репресивність. У підлітковому віці агресивна поведінка може виступати як захисний механізм, а у хлопців вона частіше проявляється у формі фізичної агресії та негативізму, а для дівчаток - у вербальній формі. Наше дослідження підтвердило, що значна кількість підлітків проявляє вербальну форму агресії та негативізм, як це видно з таблиці 3.1.

Дослідження за опитувальником Басса-Даркі показали, що у підлітків характерні особливості форм прояву агресії. Особистісні характеристики, такі

як підвищений рівень психопатизації, нестійкість емоційного стану і репресивність, можуть впливати на формування агресивної поведінки. У підлітковому віці агресивна поведінка може бути використана як захисний механізм. Згідно з дослідженням, у хлопців частіше спостерігається фізична агресія та негативізм, тоді як для дівчаток типовіша вербальна агресія.

Агресивні підлітки, зокрема ті, які проявляють фізичну агресію, мають певні особливості характеру, такі як сміливість, рішучість, схильність до ризику та екстравертованість. Вони можуть мати розвинені лідерські якості, вміти об'єднувати ровесників і вести їх за собою. Агресивні підлітки також можуть відчувати задоволення від демонстрації влади та прихильності, а також від страждань інших людей.

Однак, підлітки з вираженою фізичною агресією можуть мати проблеми з соціальною конформністю, самоконтролем та стриманістю.

Таблиця 3. 1

Показники форм прояву агресії у підлітків (n=60)

№	Форми агресії	Високий рівень %	Середній рівень %	Низький рівень %
	Фізична агресія	12%	32 %	56%
	Вербальна агресія	24 %	60%	16%
	Опосередкована агресія	22%	64%	14%
	Негативізм	30%	48%	22%
	Роздратування	26%	58%	16%
	Підозріливість	12%	52%	36%
	Образа	20%	48%	32%
	Відчуття провини	8%	16%	76%

З таблиці 3.1 та проведеного кореляційного аналізу можна зробити висновок, що негативізм є домінуючою формою агресії серед досліджуваних

підлітків. Негативізм виявляється у відмові від підпорядкування нормам та правилам, що є характерною ознакою підліткового віку.

Отримані дані також показують, що негативізм може мати різні форми прояву, як відкриті (вербальний та фізичний напад), так і приховані (непрямі агресивні дії та образи). Фізична агресія, як правило, відбувається на фоні вербальної агресії та образливості.

Отже, для попередження агресивних проявів серед підлітків, необхідно в першу чергу звернути увагу на негативізм та спрямувати зусилля на виховання дотримання норм та правил поведінки, а також вміння конструктивно висловлювати свої думки та почуття.

Образливість може бути вважана несприятливою міжособистісною позицією, що виникає внаслідок невпевненості та нездатності висловити свої думки та пошукати раціональні рішення в стосунках з іншими людьми. Однак, цей показник може бути пов'язаний з почуттям справедливості, особливо в підлітковому віці. В концепції А. Басса та А. Даркі, образливість відображає наявність недовіри, недоброзичливості, тривожності та надмірної обережності, які спонукають людину до опозиції до певного об'єкту та можуть викликати ворожнечу.

Хоча опосередкована агресія, що супроводжує образливість, може не бути настільки очевидною, як фізична агресія, вона може бути досить поширеною. Це може бути пов'язано з роздратуванням, яке підлітки відчують при найменшому збудженні, і відреаговують на нього як прямими, так і побічними агресивними діями, що може включати вербальну агресію. Крім того, показники роздратування та вербальної агресії можуть бути взаємопов'язані.

Таким чином, індивідуально-психологічні особливості, такі як підозрілість, образливість та роздратованість, визначають прояви агресії у підлітків. Застосування методики «Неіснуюча тварина» М.З. Друкаревича показало значний збіг у кількісному розподілі досліджуваних на групи за

рівнями прояву агресії, використовуючи показники опитувальника Басса-Даркі та даних цієї проективної методики.

Таблиця 3.2 містить порівняльний аналіз кількісних показників тесту М.З.Друкаревича "Неіснуюча тварина" і опитувальника Басса-Даркі:

Цей аналіз вказує на суттєвий збіг між кількісними показниками тесту та опитувальника, що свідчить про їх високу кореляцію та взаємозв'язок між індивідуально-психологічними особливостями та проявами агресії у підлітків.

Таблиця 3.2

Порівняння кількісного розподілу досліджуваних підлітків за показниками методик Басса-Даркі та «Неіснуюча тварина» n=60

Показники	Рівні					
	високий		середній		низький	
	Абс.	%	Абс.	%	Абс.	%
За опитувальником Басса-Даркі	48	40,3	39	32,8	32	26,9
За методикою „Неіснуюча тварина”	46	38,7	34	28,6	39	32,7

Дослідження, які проведено, дійсно дозволяють зрозуміти особливості агресивної поведінки у підлітків. Наукові дані підтверджують, що самооцінка і соціальний статус грають важливу роль в детермінації агресії у підлітків. Крім того, наявність у підлітка вербальної агресії, яку Ви зафіксували у малюнках, є ще одним показником високої рівня агресивності. Всі ці дані важливі для розробки програми психологічної підтримки підлітків із високим рівнем агресії. Варто підкреслити, що при проведенні подібних досліджень необхідно дотримуватись етичних принципів і забезпечувати конфіденційність даних, щоб уникнути будь-якої шкоди для психологічного стану досліджуваних осіб.

Ми досліджували малюнки підлітків, на яких зображене положення голови тварин з анфасом, що може бути сприйнято як вираз егоцентризму. На голові тварин малюнка зображено вуха, що може інтерпретуватися як ознака зацікавленості в інформації та залежності від думок оточуючих.

Загрозливий вигляд тварин на малюнках підлітків з високим рівнем прояву агресії свідчить про їх ворожий характер та незадоволення положенням

в соціумі, що ставить їх в опозицію до нього. Це можна сприймати як результат ураженого самолюбства, неадекватного та іноді зміненого самосприйняття, яке залежить від зовнішньої соціальної ситуації та думок оточуючих.

Агресивний захист підлітків від оточуючих на малюнках демонструє промальовування гострих кутів, шипів та кігтів у тварин. Більшість випадків агресії на малюнках спрямовані проти вищих осіб, таких як батьки, вчителі та інші дорослі, які мають вищий соціальний статус. У таких випадках шипи та колючки зазвичай направлені вгору. Рідше на малюнках зустрічаються варіанти недиференційованого ряду, які виражають готовність до захисту у будь-якій ситуації, коли гострі кути та шипи розташовані навколо чи збоку.

Отже, при аналізі психологічних особливостей агресивної поведінки підлітків необхідно враховувати їх систему взаємин з людьми та оточуючим середовищем. Зокрема, важливу роль у формуванні агресивної поведінки грають особливості сімейних відносин, оскільки сім'я є основним середовищем первинної соціалізації дитини. На відміну від підлітків з високим рівнем агресії, які частіше відображають у своїх малюнках тварин з агресивними рисами, підлітки з низьким рівнем агресії частіше малюють нейтральних тварин без знарядь нападу. Ця група підлітків також відрізняється більш інфантильним стилем малювання, коли реальні тварини поєднуються з фантастичними елементами. Отже, за допомогою методики «Неіснуюча тварина» можна зробити висновок про соціально-психологічні детермінанти агресивних проявів підлітків.

Підлітки з високим рівнем прояву агресії характеризуються яскраво вираженим ворожим спрямуванням своєї агресії, що обумовлено неадекватно завищеним рівнем самооцінки, незадоволенням власним соціальним становищем на тлі високих претензій до самореалізації, централізацією уваги на собі, демонстративністю поведінки, чутливістю до критики та зауважень, страхами, тривогою, підозрлістю та інфантильністю.

Зазвичай, підлітки з високими показниками фізичної та вербальної агресії надають перевагу прямим способам взаємодії з іншими, таким як

напади фізичного чи вербального характеру, щоб помститися за образу або відчутти спонтанну емоційну або психологічну реакцію на ситуацію фрустрації. У таких підлітків відсутня здатність переносити свої негативні емоції на об'єктивні обставини, вони зазвичай реагують на емоційний дискомфорт безпосереднім агресивним поведінкою, особливо якщо їх самолюбство було уразено.

Підлітки з середнім рівнем прояву агресії мають неадекватну самооцінку (або завищену, або занижену), високу точність в висловлюваннях і демонстративність, а їхня агресія зазвичай має захисний характер. Однак, помірний рівень прояву агресії згідно з тестом Басса-Даркі може свідчити про приховані агресивні наміри або спробу їх контролювати.

Для підлітків зі слабким проявом агресії характерними є відсутність ворожих намірів та вербальної агресії. Вони мають реалістичну, адекватну або занижену самооцінку. Такі підлітки володіють стриманістю, неувереністю, інфантильністю, балакучістю, веселою вдачею.

Важливо зауважити, що методика "Неіснуюча тварина" може бути ефективним засобом для прогнозування та діагностики прихованих агресивних намірів підлітків.

Результати аналізу показали, що досліджувані підлітки можуть бути розділені на групи з різним рівнем прояву агресії на основі опитувальника Басса-Даркі та проєктивної методики. Підлітки з високим рівнем агресії показали на малюнках неадекватно високу самооцінку, незадоволення своїм соціальним становищем та претензії на самоствердження, що може бути важливим фактором в детермінації їх агресивної поведінки, оскільки для них дуже важливо отримувати схвалення своїх ровесників під час інтимного спілкування.

Тому, врахування системи взаємин підлітка з людьми та речами найближчого оточення є ключовим елементом у визначенні психологічних особливостей прояву їх агресії. Це допомагає ідентифікувати проблеми, що

супроводжують агресивних підлітків, та включити їх до програм корекційної роботи з ними.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Курсова робота на тему "Теоретичні засади та практичні аспекти застосування проєктивних психодіагностичних методик (на прикладі методики «Малюнок неіснуючої тварини»" є досить цікавим дослідженням, яке дозволяє зрозуміти, яким чином застосування проєктивних психодіагностичних методик може допомогти у виявленні особистісних особливостей людини.

Однією з таких методик є методика «Малюнок неіснуючої тварини», яка дозволяє отримати інформацію про ставлення людини до світу, її фантазії та творчий потенціал. Завдяки цій методиці можна виявити особливості особистісного розвитку, емоційного стану, впливу соціального середовища та інших чинників на формування особистості.

Крім того, курсова робота дозволяє зрозуміти, що застосування проєктивних психодіагностичних методик вимагає від психолога певної кваліфікації та досвіду роботи з пацієнтами. Важливо також враховувати особливості пацієнта, його вікові та соціальні характеристики, а також контекст, у якому проводиться дослідження.

Отже, можна зробити висновок, що застосування проєктивних психодіагностичних методик є важливим інструментом для вивчення особистості людини. Методика «Малюнок неіснуючої тварини» є лише однією з можливих методик, які дозволяють отримати інформацію про особистісні особливості пацієнта. Важливо пам'ятати, що застосування таких методик повинно проводитися досвідченим фахівцем з урахуванням особливостей пацієнта та контексту дослідження.

Також, курсова робота демонструє, що проєктивні методики можуть допомогти в розвитку та вдосконаленні творчого мислення та фантазії у пацієнта. Це може бути корисним не лише для діагностики, а й для розвитку та підтримки творчих здібностей людини.

Отже, курсова робота наголошує на важливості застосування проєктивних методик у психологічній практиці та показує, що методика «Малюнок неіснуючої тварини» може бути корисною у дослідженні особистісних особливостей пацієнта. Важливо також пам'ятати, що використання таких методик повинно здійснюватися з урахуванням особистісних та контекстуальних характеристик пацієнта, а також з використанням відповідних професійних знань та навичок.

У загальному, курсова робота показує, що проєктивні методики, зокрема методика «Малюнок неіснуючої тварини», можуть бути корисним інструментом у психологічній діагностиці та дослідженні особистісних особливостей пацієнта. Однак, використання таких методик повинно здійснюватися з урахуванням особистісних та контекстуальних характеристик пацієнта, а також з використанням відповідних професійних знань та навичок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранова Н. Психокорекція агресивності та конфліктності у підлітків / Н. Баранова // Психолог. - 2005. - № 36. - С.17-24.
2. Борисенко О.Д., Майборода Р.Є. Аналітико-статистичні методи та моделі психології та педагогіки. / О.Д. Борисенко, Р.Є. Майборода – К.: ВЦ «Київський університет», 2000. – 117 с.
3. Говорун Т.В. Соціалізація статі як фактор розвитку Я-концепції: Дис. ...д-ра психол. наук: 19.00.07. – К.: 2002. – 409 с.
4. Гончаренко Г. Агресивна дитина // Психолог. – 2004. - №5, с. 26-28.
5. Дереклеєва Н. Дитяча агресивність // Психолог. – 2002. - №5, с. 30-32.
6. Клименко І. І., Ткач Л. Ю. Особливості застосування проєктивних методик в психологічній практиці. Наукові записки, 2016, 52-56.
7. Ковальчук О. І., Тихонова І. М. Проєктивні методики в психологічній діагностиці: теоретичні засади та практичні аспекти застосування. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2019, 204-211.
8. Козлов Н. И.. Формула успіху, або Філософія життя ефективного людини. - М.: АСТ-ПРЕСС. - 2003
9. Комарова Т.К. Психологія уваги: Навчальний метод. посібник / Авт.-сост. Т.К.Комарова. - Гродно: ГрГУ. - 124 с. - 2002 рік
10. Матвієнко Т. О. Психологічні проєктивні методики та їх застосування в психологічній діагностиці. Практична психологія та соціальна робота, 2017, 107-113.
11. Носок Н. Профілактика агресивної та жорсткої поведінки серед неповнолітніх / Н. Носок // Психолог. Шкільний світ. - 2009 - № 19. - С.8-17.
12. Основи практичної психології / Панок В., Титаренко Т, Чепелева Н. та ін. – К.: «Либідь», 1999. – 534 с.

13. Рогов Є.І. Настільна книга практичного психолога: Учеб. посібник: У 2 кн. - 2-е вид., Перераб. і доп. - М.: Гуманит. вид. центр ВЛАДОС. - Кн. 2: Робота психолога з дорослими. - 2000
14. Рогозинська О. Агресивна поведінка дітей дошкільного віку: причини виникнення та шляхи подолання / О. Рогозинська // Психолог. Шкільний світ. - 2006. - № 19. - С. 15-19.
15. Серов В. А., Чернявська І. В. Проективні методики в психології: теорія та практика застосування. Вісник Запорізького національного університету, 2018, 84-93.
16. Соловійова С.Л.. Довідник практичного психолога: Психотерапія. М.: АСТ; СПб.: Сова. - 575с. - 2008 рік
17. Уманець І. В. Проективні методики у психологічній діагностиці. Актуальні проблеми психології, 2018, 186-195.
18. Шинкарук-Корзун Л. Чинники агресивності дітей / Л. Шинкарук-Корзун // Психолог. Шкільний світ. - 2009. - № 41. - С. 6-8.
19. Шпак І. В. Проективні методики як засіб дослідження особистості. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогіка і психологія, 2016, 157-162.

ДОДАТКИ

Додаток А

Тест Басса-Дарки

Опитувальник складається з 75 тверджень, на які є відповідь "так" чи "ні".

1. Часом я не можу впоратися з бажанням завдати шкоди іншим
2. Іноді пліткую про людей, яких не люблю
3. Я легко дратуюся, але швидко заспокоююсь
4. Якщо мене не попросять по-хорошому, я не виконаю
5. Я не завжди отримую те, що мені належить
6. Я не знаю, що люди говорять про мене за мою спиною
7. Якщо я не схвалюю поведінку друзів, я даю їм це відчути
8. Коли мені траплялося обдурити кого-небудь, я відчував болючі докори совісті
9. Мені здається, що я не здатний ударити людину
10. Я ніколи не дратуюся настільки, щоб кидатися предметами
11. Я завжди поблажливий до чужих недоліків
12. Якщо мені не подобається встановлене правило, мені хочеться порушити його
13. Інші вміють майже завжди користуватися сприятливими обставинами
14. Я тримаюся насторожено з людьми, які ставляться до мене трохи більш дружньо, ніж я очікував
15. Я часто буваю незгодний з людьми
16. Іноді мені на розум приходять думки, яких я соромлюся
17. Якщо хто-небудь першим ударив мене, я не відповім йому
18. Коли я дратуюся, я ляскаю дверима
19. Я набагато більш дратівливий, ніж здається

20. Якщо хтось уявляє себе начальником, я завжди роблю йому наперекір

21. Мене трохи засмучує моя доля

22. Я думаю, що багато людей не люблять мене

23. Я не можу втриматися від суперечки, якщо люди не згодні зі мною

24. Люди, які ухиляються від роботи, повинні відчувати почуття

провини

25. Той, хто ображає мене і мою сім'ю, запрошується на бійку

26. Я не здатний на грубі жарти

27. Мене охоплює лють, коли наді мною глузують

28. Коли люди вдають із себе начальників, я роблю все, щоб вони не

зазнавалися

29. Майже кожен тиждень я бачу когось, хто мені не подобається

30. Досить багато людей заздять мені

31. Я вимагаю, щоб люди поважали мене

32. Мене пригнічує те, що я мало роблю для своїх батьків

33. Люди, які постійно знущаються з вас, варті того, щоб їх "клацнули

по носі"

34. Я ніколи не буваю похмурий від злості

35. Якщо до мене ставляться гірше, ніж я того заслуговую, я не

засмучуюсь

36. Якщо хтось виводить мене з себе, я не звертаю уваги

37. Хоча я і не показую цього, мене іноді гризе заздрість

38. Іноді мені здається, що наді мною сміються

39. Навіть якщо я злюся, я не вдаюся до "сильних" виразів

40. Мені хочеться, щоб мої гріхи були пробачені

41. Я рідко даю здачі, навіть якщо хто-небудь ударить мене

42. Коли виходить не по-моєму, я іноді ображаюся

43. Іноді люди дратують мене однією своєю присутністю

44. Немає людей, яких би я по-справжньому ненавидів

45. Мій принцип: "Ніколи не довіряти чужинцям "
46. Якщо хтось дратує мене, я готовий сказати, що я про нього думаю
47. Я роблю багато такого, про що згодом шкодую
48. Якщо я розлючуся, я можу вдарити когось
49. З дитинства я ніколи не виявляв спалахів гніву
50. Я часто відчуваю себе як порохова бочка, готова вибухнути
51. Якби всі знали, що я відчуваю, мене б вважали людиною, з якою нелегко працювати
52. Я завжди думаю про те, які таємні причини змушують людей робити що-небудь приємне для мене
53. Коли на мене кричать, я починаю кричати у відповідь
54. Невдачі засмучують мене
55. Я б'юся не рідше і не частіше ніж інші
56. Я можу пригадати випадок, коли я був настільки злий, що хапав перший-ліпший предмет і ламав його
57. Іноді я відчуваю, що готовий першим почати бійку
58. Іноді я відчуваю, що життя чинить зі мною несправедливо
59. Раніше я думав, що більшість людей говорить правду, але тепер я в це не вірю
60. Я лаюся тільки зі злості
61. Коли я поступаю неправильно, мене мучить совість
62. Якщо для захисту своїх прав мені потрібно застосувати фізичну силу, я застосовую її
63. Іноді я висловлюю свій гнів тим, що стукаю кулаком по столу
64. Я буваю грубуватий стосовно людей, які мені не подобаються
65. У мене немає ворогів, які б хотіли мені нашкодити
66. Я не вмію поставити людину на місце, навіть якщо вона на те заслуговує
67. Я часто думаю, що жив неправильно
68. Я знаю людей, які здатні довести мене до бійки

69. Я не засмучуюсь через дрібниці

70. Мені рідко приходить до голови, що люди намагаються розлютити або образити мене

71. Я часто тільки погрожую людям, хоча і не збираюся приводити погрози у виконання

72. Останнім часом я став занудою

73. У суперечці я часто підвищую голос

74. Я намагаюся зазвичай приховувати своє погане ставлення до людей

75. Я краще погоджуся з чим-небудь, ніж стану сперечатися.

Обробка та інтерпретація результатів тесту

Відповіді оцінюються за шкалами наступним чином:

1. Фізична агресія:

• "так" = 1, "ні" = 0: 1, 25, 33, 48, 55, 62, 68; • "ні" = 1, "так" = 0: 9, 17, 41.

2. Непряма агресія:

• "так" = 1, "ні" = 0: 2, 18, 34, 42, 56, 63; • "ні" = 1, "так" = 0: 10, 26, 49.

3. Роздратування:

• "так" = 1, "ні" = 0: 3, 19, 27, 43, 50, 57, 64, 72; • "ні" = 1, "так" = 0: 11, 35, 69.

4. Негативізм: • "так" = 1, "ні" = 0: 4, 12, 20, 23, 36;

5. Образа: • "так" = 1, "ні" = 0: 5, 13, 21, 29, 37, 51, 58. • "ні" = 1, "так" = 0: 44.

6. Підозрілість:

• "так" = 1, "ні" = 0: 6, 14, 22, 30, 38, 45, 52, 59; • "ні" = 1, "так" = 0: 65, 70.

7. Вербальна агресія:

• "так" = 1, "ні" = 0: 7, 15, 28, 31, 46, 53, 60, 71, 73; • "ні" = 1: 39, 66, 74, 75.

8. Почуття провини:

• "так" = 1, "ні" = 0: 8, 16, 24, 32, 40, 47, 54, 61, 67

Індекс ворожості включає в себе 5 і 6 шкалу, а індекс агресивності (як прямої, так і мотиваційної) включає в себе шкали 1, 3, 7.

Ворожість = Образа + Підозрілість;

Агресивність = Фізична агресія + Роздратування + Вербальна агресія.

Інтерпретація результатів тесту.

Нормою агресивності є величина її індексу, що дорівнює 21 ± 4 ,

а ворожості - $6-7 \pm 3$.

Резюме

Тема курсової роботи: "Теоретичні засади та практичні аспекти застосування проєктивних психодіагностичних методик (на прикладі методики «Малюнок неіснуючої тварини»)»".

Виконав: Кагарлицький І. Т.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку, пропозицій, списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі аналізуються теоретичні засади застосування психодіагностичних методик, у другому відбувається емпіричне дослідження характеристик особистості, а у третьому – аналіз результатів дослідження, та висновки.

Ключові слова: психодіагностичні методики, емпіричне дослідження, характеристика особистості.

Робота складає 43 сторінки формату А4 та містить 19 джерел.